

Asia: VN/22132/2020

Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko

Tulevaisuuden tasa-arvokysymykset

1. Tavoitteiden asettamiseksi on selonteossa tarkoitus käsitellä toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia sekä niiden ennakoitavissa olevia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Millaisia tulevaisuutta ennakoivia tasa-arvokysymyksiä tai ongelmia mielestänne pitäisi selonteossa painottaa? Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa ja perustelkaa enintään viisi selkeää kysymystä. Mikäli mahdollista, sijoittakaa ne teemaotsikoiden alle sopivaksi katsomaanne kohtaan. Teema-alueet on esitelty edellä.

1. Eriarvoisuuden lisääntyminen
 - Pandemioiden ja muiden kriisien sukupuolivaikutukset
 - o Naisiin kohdistuva väkivalta, lähisuhdeväkivalta, ihmiskauppa
 - o Miesten terveys ja mahdolliset sukupuolittuneet terveysvaikutukset, esimerkkinä koronaviruksesta johtuva miesten kohonnut riski joutua tehohoitoon
 - o Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen kriisistä huolimatta ja sukupuolen moninaisuuden huomioiminen toimenpiteissä
 - o Vaikutukset työelämään ja talouteen
 - o Koronakriisin ja muiden kriisien vaikutukset mielenterveyteen
 - TSS-oikeudet (taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset)
 - Koulutus
 - Moninaiset ja risteävät erot (intersektionaalisuus)
2. Keskustelu ympäristön muuttuminen
 - Vihapuhe ja maalittaminen: miten kehitys saadaan katkaistua

- Tahallinen väärinymmärrys, valemediat, naisviha, tasapuolisuusharha (false balance)
- Tapa keskustella politiikasta
- Sosiaalinen media, digijättien epädemokraattinen valta
- 3. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta vastustavan liikehdinnän voimistuminen
 - Aborttioikeuden kyseenalaistaminen
 - Tasa-arvo- ja sukupuolentutkimuksen aseman heikentäminen ja poliittinen vastustaminen
- 4. Ilmastonmuutos ja kestävä kehitys
 - Vaikuttaa eri tavalla eri sukupuoliin
 - Eri sukupuolten edustajat vaikuttavat eri tavalla ilmastonmuutokseen (kulutus, liikenne yms.)
 - Ilmastopoliitikasta ja -toimenpiteistä päättävien moninaisuus
- 5. Digitalisaatio, robotisaatio ja tekoäly
 - Algoritmit sukupuolistereotyyppien purkamisen välineenä / vahvistajina
 - Kaikkien käyttäjäryhmien osallistaminen ja osallistuminen kehitykseen ja suunnitteluun
 - Digitalisaatiosta johtuvat työelämän murrokset, mm. alojen katoaminen
 - Palvelujen digitalisoituminen, erityisesti ikäihmisten palveluiden saatavuus

Tasa-arvopoliittiset tavoitteet

2. Marinin hallituksen tavoitteena on parantaa kunnianhimoisesti tasa-arvoa yhteiskunnassa ja nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen kansalliset pitkän ajan tasa-arvopoliittiset tavoitteet, jotka toteutuessaan veisivät Suomea tasa-arvoisemmaksi yhteiskunnaksi? Huomioikaa, että kysymys on tavoitteista, ei välineistä tai toimenpiteistä. Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa enintään viisi konkreettista, selkeää ja seurattavissa olevaa tavoitetta.

1. Palkkatasa-arvo (samapalkkaisuus)
 - Heijastuu ja huomioitava myös eläke tasa-arvona
2. Sukupuolisegregaation purkaminen
 - Ammattiin johtavien koulutusten sekä korkeakoulualojen sukupuolittuneen segregaaion purkaminen.

- Sukupuolitietoisen opetuksen vakiinnuttaminen varhaiskasvatuksesta alkaen kaikille koulutusasteille. Tämä on keino purkaa sukupuolistereotypioita. Jotta kaikilla koulutusasteilla voidaan toteuttaa sukupuolitietoista opetusta, tulee varhaiskasvattajien ja opettajien koulutukseen sisältyä pakollisia sukupuolten tasa-arvoa käsitteleviä kursseja. TANE esittää lisättäväksi edellä mainittuihin koulutuksiin pakolliset sukupuolten tasa-arvoa käsittelevät kurssit ja kaikilla koulutusasteilla annettavan sukupuolitietoisen opetuksen.
3. Sukupuolistuneesta väkivallasta vapaa Suomi. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjuminen, ihmiskaupan torjuminen
 4. Sukupuolitietoisen budjetoinnin juurruttaminen. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta esittää aiempaa konkreettisemmän ohjeistuksen laatimista sukupuolitietoisen budjetoinnin edelleen kehittämiseksi. Sukupuolitietoisen budjetoinnin toteutumista eri hallinnonaloilla tulee seurata ja siitä tulee raportoida. Ministeriöiden tulee kehittää omalle toimialalleen tasa-arvoindikaattoreita. Ministeriöiden viranhaltijoille tulee järjestää säännöllisesti koulutuksia sukupuolittain analysoidun tiedon käyttämisestä sukupuolivaikutusten arvioimisessa.
 5. Perhevapaiden tasainen jakautuminen vanhempien kesken

3. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen tasa-arvopoliittiset tavoitteet koskien Euroopan unionia ja kansainvälistä toimintaympäristöä? Täsmentäkää ja perustelkaa, mikäli mahdollista.

1. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymysten aktiivinen esiin nostaminen ympäristö- ja ilmastopolitiikassa
2. Samapalkkaisuus, palkka-avoimuuden edistäminen
3. Ihmiskaupan torjuminen
4. Sukupuolistuneen ja naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn vahvistaminen EU:ssa ja kansainvälisissä yhteisöissä
5. Seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksien (SRHR) edistäminen
6. Sukupuolten moninaisuuden huomioon ottavan politiikan tukeminen sekä EU:ssa että kansainvälisessä yhteistyössä

Sukupuolten oikeudellinen asema

4. Lainsäädäntö on yksi merkittävä sukupuolten tasa-arvopoliitiikan väline. Miten lainsäädäntöä tai yksilön oikeussuojaa pitäisi mielestänne kehittää sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi? Huomatkaa, että kysymys ei koske ainoastaan tasa-arvolakia.

1. Samapalkkaisuus: palkka-avoimuuslainsäädäntö
2. Vanhempainvapaauudistus: Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa perhevapaauudistuksen toteuttamista 6+6+6-mallin mukaisesti

3. Asumistukea ja muuta perheiden sosiaaliturvaa uudistettaessa lainsäädännössä huomioidaan eroperheiden asema ja vahvistetaan vuoroasumisen mahdollisuuksia.
4. Tasa-arvolaki
 - Tasa-arvosuunnitteluelvoitteen ulottaminen varhaiskasvatukseen
5. Raskaus- ja perhevapaasyrjintä: perhevapaajärjestelmän uudistamisella voitaisiin vähentää raskauteen ja vanhemmuuteen perustuvaa syrjintää.
6. ILO: Suomen tulee ratifioida kansainvälisen häirinnän ja väkivallan vastainen yleissopimus
7. Väkivalta
 - Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta: Perheväkivalta tulee ottaa järjestelmällisesti huomioon päätettäessä lasten huoltajuudesta. TANE kiinnittää huomiota siihen, että laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ei turvaa Istanbulin sopimuksen velvoitteita.
 - Kiihottaminen kansanryhmää kohtaan: tulisi arvioida kattavammin, voitaisiinko sukupuoli lisätä osaksi kiihottamisrikoksen tunnusmerkistöä ja minkälaisia sukupuolivaikutuksia (ml. risteävät erot eli intersektionaalisuus) muutoksella olisi.
8. Sukuelinten silpominen: Kaikenikäisten tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen tulee kriminalisoida kansainvälisten sopimusten mukaisesti (mm. Istanbulin sopimus, artikla 38).
9. Pakkoavioliitot: pakottamalla solmittu avioliitto tulisi voida kumota ja kumoamisen oikeusvaikutukset olisivat samat kuin avioerossa.
10. Säädetään erillislaki, joka parantaa ihmiskaupan uhrien asemaa palveluiden saajina.
11. Seksuaalirikoslainsäädäntö (rikoslain 20 luku) tarkistetaan ja uudistetaan perusteellisesti.
 - Seksuaalirikoslain kokonaisuudistus siten, että vapaaehtoisuuden puute säädetään seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistöksi ja siten, että rikosentekijän valta-aseman perusteella tapahtuva seksuaalinen kanssakäyminen määritellään rikoslaissa raiskaukseksi hyväksikäytön sijaan.
12. Aborttilainsäädäntö: lainsäädäntö tulee muuttaa siten, että raskauden keskeytyksen saa pyynnöstä ja vaatimus kahden lääkärin lausunnosta poistetaan. Nykyaikana raskaudenkeskeytykset eivät automaattisesti vaadi käyntiä sairaalassa ja siksi laista tulee poistaa vaatimus kaikkien keskeytysten ohjaamisesta synnytysairaalaan.
13. Poikien ei-lääketieteelliset ympärileikkaukset: Muut kuin lääketieteellisistä syistä tehtävät ympärileikkaukset tulisi kieltää poikien koskemattomuuden ja itsemääräämisoikeuden turvaamiseksi.
14. Toteutetaan translain kokonaisuudistus siten, että sukupuolen korjaushoidot erotetaan sukupuolen juridisesta vahvistamisesta. Vaatimukset lisääntymiskyvyttömyydestä ja täysi-ikäisyydestä poistetaan.
15. Kielletään intersukupuolisten lasten kiireetön, lääketieteellisesti ei-välttämätön sukupuolta muokkaava hoito.

16. Sukupuolivaikutukset arvioidaan kaikkien ministeriöiden lainsäädäntövalmistelussa.

5. Moniperusteisella syrjinnällä tarkoitetaan syrjinnän kohteeksi joutumista sukupuolen ja jonkin muun ominaisuuden perusteella. Se voi olla myös rakenteellista. Mitkä moniperusteisen syrjinnän kysymykset mielestänne pitäisi ehdottomasti käsitellä selonteossa?

TANE pitää ongelmallisena nykyistä seksuaalirikoslainsäädäntöä ja sitä, että esimerkiksi laitoshoidossa oleviin vammaisiin naisiin kohdistuvat raiskaukset tuomitaan käytännössä lievempinä rikoksina kuin raiskauksina, jolloin rangaistuksetkin olisivat lievempiä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää erittäin tärkeänä sukupuolitietoisien tutkimus- ja tilastotiedon tuottamista myös vähemmistöryhmien osalta. Vähemmistöryhmiin kuuluvien henkilöiden ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta on olennaista, että myös lainsäädäntötyössä ja poliittisessa päätöksenteossa aidosti hyödynnetään myös vähemmistöryhmiä koskevia sukupuolitalastoja ja tutkimuksia. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta korostaa, että vähemmistöryhmän pienuus ja siitä mahdollisesti johtuva tilastotiedon keruun vaikeus eivät ole päteviä syitä jättää toteuttamatta tiedonkeruu. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista tulee pohtia systemaattisesti myös miesten kannalta: mitä tämä toimenpide merkitsee eri miesryhmille tai mitä seurauksia siitä on miehille.

Kunniaan liittyvä väkivalta

Muut huomiot

6. Muuta mahdollisesti huomioitavaa selonteon valmistelussa?

Tasa-arvoselontekoon on suunnitteilla 8 teema-aluetta (a-h). Minkä teeman alle kuuluu työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen, vanhempainvapaat ja perheiden moninaisuus?

Varsa Hannele
Sosiaali- ja terveysministeriö - Tasa-arvoasiain neuvottelukunta